

Suggesties om het thema ‘Duurzaamheid’ te verdiepen

Met de keuze om ‘duurzaamheid’ extra aandacht te geven in 2010, gaat de KNR in op een zeer actuele en urgente thematiek die sterk speelt in de samenleving, en in groeiende mate ook in de kerken en religieuze instituten. Religieuzen wereldwijd integreren zorg voor de schepping steeds sterker in hun bidden, denken en handelen. Vooral vrouwelijke religieuzen in de zuidelijke continenten en in de V.S. lopen hierin voorop. Uit de antwoorden op een vragenlijst die de Commissie Missionaire Beweging Religieuzen (CMBR) aan alle lidinstituten van de KNR stuurde, bleek duidelijk dat het thema ook sterk leeft onder de religieuzen in Nederland.

Duurzaamheid, zorg voor de schepping, ecologisch besef blijven natuurlijk ook ná 2010 belangrijk. De milieucrisis tast het leven overal op aarde aan. De aarde als het huis van de mens wordt bedreigd. Een fundamentele omkeer in onze omgang met de natuur is vereist. Als christenen en als religieuzen worden we uitgedaagd de bronnen van ons geloof opnieuw te verstaan vanuit onze verbondenheid met de Aarde. Hoe diepgaand en vergaand de consequenties daar van zijn beginnen we in groeiende mate te begrijpen.

In het onderstaande doen we, mede op grond van de reacties vanuit religieuze instituten, suggesties om het thema ‘Duurzaamheid’ verder te verdiepen. Als u suggesties, ideeën of opmerkingen heeft, horen wij deze graag: tel. 073 – 6921321 of email cmb@knr.nl.

AANDACHT VOOR ECOLOGIE INTEGRAAL OPNEMEN IN BELEID

Een aantal ordes en congregaties hebben, soms al in de jaren '80, aandacht voor het milieu een integraal onderdeel gemaakt van hun visie en beleid. Dat heeft een doorwerking op alle niveaus van de gemeenschap: de initiële vorming (met name binnen instituten die provincies hebben in andere werelddelen), de training van lekenmissionarissen, het projectenbeleid, de inhoud van congregatiebladen, etc.

MILIEUWERK GROEP

Er zijn veel manieren mogelijk om een ecologisch besef en spiritualiteit onder de aandacht te brengen, levend te houden en te verdiepen. Veel religieuze instituten hebben een *milieuwerkgroep*, *natuurteam* of *werkgroep ‘gerechtigheid, vrede en heil van de schepping’* ingesteld. Zij kunnen als motor fungeren binnen een instituut om aandacht voor het milieu levend te houden. Dat heeft een inhoudelijke component: het organiseren van bezinningsbijeenkomsten, gebedsvieringen, bijdragen in congregatiebladen, etc. Het heeft ook praktische componenten, b.v. het stimuleren van de drie R's: *reduce* (zuinig omgaan met energie en materialen), *re-use* (hergebruik van spullen) en *recycle* (zorgen voor recyclen van papier, glas, plastic, organisch afval, etc).

BEZINNINGSBIJEENKOMSTEN ROND HET THEMA ‘ZORG VOOR DE AARDE’

Veel religieuze instituten organiseren in 2010 bezinningsbijeenkomsten rond het milieu. De brochure ‘Zuster, Moeder Aarde’ biedt een goede insteek. De brochure is nog steeds verkrijgbaar bij de CMBR (cmb@knr.nl) en kan ook ná 2010 nog goede diensten bieden.

Als u op zoek bent naar een geschikte spreker, kunt u contact opnemen met de KNR (contactpersoon: Gerard Moorman, stafmedewerker CMBR, tel. 073-6921321, email:

g.moorman@knr.nl). U kunt natuurlijk ook direct contact opnemen met een andere deskundige of milieuorganisatie, bijvoorbeeld:

- Milieuklooster Stoutenburg: www.stoutenburg.nl
- Elly Verrijt MMZ: ellyv.mmz@antenna.nl
- Oikos: www.oikos.nl
- Kerk en Milieu: www.kerkenmilieu.nl

FILMS VERTONEN MET MILIEUTHEMA, MET AANSLUITEND GESPREK

Beelden zeggen vaak meer dan woorden. Er zijn veel mooie natuurfilms of documentaires gemaakt. We noemen de volgende, omdat ze op indringende wijze een bepaalde problematiek aan de orde stellen en/of tot nadenken en inkeer stemmen.

‘*We Feed the World*’ (2006) vertelt het vaak schokkende verhaal van ons voedsel, voordat het in de schappen van de supermarkten belandt. Terwijl industriële voedselproductie wordt gestimuleerd door de EU laat de maker van deze documentaire, de Oostenrijker Erwin Wagenhofer, zien hoe mens- en dier-onterend de consequenties van dit beleid zijn.

In ‘*De wereld volgens Monsanto, een documentaire die Amerikanen nooit zullen zien*’ (2008) laat de Franse journaliste /film maker Marie-Monique Robin zien hoe Monsanto, het grootste genetechnisch bedrijf ter wereld, alle agriculturele biodiversiteit dreigt uit te roeien met zijn genetisch gemanipuleerde zaden en hoe boeren in een afhankelijke positie worden gemanoeuvreed. De documentaire is in het Engels te zien op www.niburu.nl/showarticle.php?articleID=17485

‘*The Forces that Shape the Earth*’ (2007) is de inmiddels al bijna legendarische, 11-delige serie van de BBC over de schoonheid van onze planeet. Vijf jaar lang hebben cameraploegen de wereld afgereisd om de natuur vast te leggen in beelden van adembenemende schoonheid. In sommige gevallen registreerden ze zo hoe sommige dieren- en plantensoorten op de rand van uitsterven staan.

Met een revolutionaire cameratechniek heeft een Franse filmploeg in ‘*Microcosmos, le peuple de l’herbe*’ (1996) het rijk der insecten in beelden vastgelegd. De documentaire toont de onverwachte schoonheid en complexiteit van het leven in grasveldjes en slotjes.

‘*Earth, the power of the planet*’ ook al van de BBC en verspreid door de webwinkel van de Volkskrant, is een meeslepende serie van 5 documentaires over de geschiedenis van de aarde. Ze laat zien hoe alle natuurlijke systemen samenwerken om onze prachtige planeet in stand te houden. Nederlands ondertiteld en gepresenteerd door Iain Stewart. Het laatste, vijfde deel, laat zich ook goed gebruiken als inleidende film.

‘*Amazing Planet*’ is een filmserie in drie delen van het beroemde tijdschrift National Geographic met als thema’s ‘Aarde en Vuur’, ‘Klimaatverandering’ en ‘Water en Leven’.

Een aansprekende documentaire voor een breder publiek die het thema relatie mens/natuur aan de orde stelt is ‘*Earth Pilgrim*’. In deze BBC documentaire reflecteert de Indiase schrijver, activist en geestelijk leidsman Satish Kumar op onze relatie met de natuurlijke omgeving. Hij put uit zijn kennis van en inzichten in de geestelijke tradities van zowel Oost als West. De documentaire is ondertiteld, maar enkel in het Engels.

De Gaarde beschikt over een grote collectie videobanden en DVD's over zeer uiteenlopende onderwerpen, o.a. ecologische spiritualiteit, verbondenheid mens en de Aarde, het nieuwe ecologische paradigma, aardewijsheid en aardeverbondenheid. Adres: Berkengaarde 17 te Berkel Enschoot. Tel. 013 – 5339425. www.degaarde.org

BIJBELSTUDIE

De **Projectgroep Kerk & Milieu** van de Raad van Kerken ondersteunt kerken en hun leden met materiaal voor informatie en actie, verdieping en liturgie. Op haar website biedt ze nieuws, een agenda, werkmateriaal voor toerusting, liturgische handreikingen, links naar allerlei milieu organisaties en tips voor inspirerende activiteiten om samen te doen. www.kerkenmilieu.nl

Op de website van de KNR (www.knr.nl) is op de pagina Duurzaamheid een document te vinden met gebeden die zich richten op zorg voor de schepping. Daar kunt u ook achtergrondverhalen lezen over de aardebetrokkenheid van verschillende spirituele tradities.

OP SPECIFIEKE MOMENTEN IN HET JAAR EXTRA AANDACHT SCHENKEN AAN HET MILIEU

Vleesloze vrijdagen: Vanuit de politiek en het maatschappelijk middenveld zijn er de laatste jaren oproepen gedaan om een (of meerdere) dagen per week vlees te laten staan. De productie van vlees kost veel energie, is verantwoordelijk voor een grote uitstoot van CO2 en leidt, zeker in de bio-industrie, tot onnodig veel lijden van dieren. Ook vis wordt steeds vaker op een industriële manier geproduceerd, met alle schadelijke gevolgen van dien voor het milieu. Katholieken hebben vanouds de traditie om op vrijdag geen vlees te eten. Het ligt voor de hand deze traditie van zelfbeperking nieuw leven in te blazen. Met zorg en creativiteit voorbereid, zijn vegetarische maaltijden een genot voor mens en milieu.

40-dagentijd: De Vastenactie heeft in 2010 een liturgiekatern samengesteld met als thema 'Behoud van de Schepping'. Het bevat bouwstenen voor vieringen in de Veertigdagentijd en Goede week, een meditatieve boeteviering, een kruisweg en een gezinsviering. Zie www.vastenactie.nl

De 'periode van de schepping' (tussen 1 september tot en met 4 oktober): In 1989 deed de oecumenische patriarch Dimitrios I de oproep om 1 september – binnen de orthodoxe traditie de eerste dag van het kerkelijk jaar – uit te roepen tot Dag van de Zorg voor het Milieu. Tien jaar later verbreidde het European Christian Environmental Network (ECEN) dit voorstel door de Europese kerken op te roepen de periode tussen 1 september tot en met 4 oktober speciaal te wijden aan God's Schepping. Tot nu toe lijkt in Nederland deze oproep vooral in orthodox-protestantse kring gehoor te hebben gevonden. Het zou mooi zijn als ook de religieuze instituten in Nederland een impuls geven aan dit initiatief door in deze periode extra aandacht te besteden aan het milieu. Voor suggesties, zie de website van ECEN: www.ecen.org

11 juli - Benedictus van Nursia: Zorg voor de Schepping spreekt sterk door in de Benedictijnse spiritualiteit. Zoals een monnik opmerkte in reactie op de vragenlijst van de KNR over 'Duurzaamheid' moet de monnik "alle gerei en bezit van het klooster beschouwen als vaatwerk dat aan de allerhoogste is gewijd". In de Benedictijnse traditie neemt liefde voor God's schepping de vorm aan van een creatieve en zorgvuldige omgang met de schepping. Op

die manier hebben monniken een belangrijke rol gespeeld in de ontginning van grote stukken grond in Europa en elders in de wereld.

17 september - Hildegard van Bingen: Het leven en werk van Hildegard van Bingen biedt veel aanknopingspunten voor een ecologische spiritualiteit. Hildegard had een diep besef van de eenheid van de schepping en de intrinsieke goedheid van de natuur. (*N.B. Zuster Elly Verrijt mmz laat u graag kennismaken met deze bijzondere en bevlogen vrouw, liefst voor twee of meer dagdelen.*)

4 oktober - Franciscus van Assisië: Franciscus van Assisië voelde zich sterk verbonden met alle schepselen om hen heen. Zijn beroemde Zonnelied is een welsprekend getuigenis hiervan. De keuze van de r.k.-kerk om Franciscus in 1934 uit te roepen tot patroon van Werelddierendag, en in 1979 tot patroonheilige van het milieu, van milieubeschermers en van ecologen, was dan ook tamelijk vanzelfsprekend. Zijn feestdag op 4 oktober is een mooie gelegenheid om onze verbondenheid met de schepping en ons voornemen om ons in te zetten voor het behoud van de schepping centraal te stellen in de liturgie of anderszins.

BOEKEN, BROCHURES, TIJDSCHRIFTEN

Boeken

'The Universe Story', Brian Swimme / Thomas Berry, San Francisco 1994, ISBN 0-06-250835-0. Dit boek heeft begin jaren '90 velen de ogen geopend voor een nieuwe manier van kijken naar kosmos, aarde en mens. Ook veel religieuzen over de hele wereld waren en zijn er diep door geraakt. Het boek geeft een deskundige beschouwing over het ontstaan van het heelal. De auteurs pleiten voor een visie waarin het welzijn van moeder aarde en het welzijn van de mens onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Een Nederlandse vertaling van het boek is in het verschiet.

'Ecology at the Heart of Faith', Denis Edwards, Orbis Books, Maryknoll, New York 2006, ISBN-13: 978-1-57075-665-8. De Australische theoloog Edwards doordenkt in dit handzame theologische werk op een systematische manier de grondslagen van het christelijk geloof. Dit doet hij vanuit de huidige ecologische crisis en vanuit de inzichten die de moderne kosmologie en evolutionaire biologie ons bieden. Dat biedt vaak verrassende nieuwe inzichten op over aloude theologische denkbeelden. Het boek is goed geschikt om in een theologische leesgroep gezamenlijk te bespreken.

'Levend Huis, ecospiritualiteit en schepping', red. Tini Brugge. Kok Kampen. ISBN 9789043515313. In dit inspirerend boekje met meditatieve teksten en mooie foto's wordt het scheppingsverhaal gekoppeld aan een ecologische Bijbellesing en aan zeven milieuthema's. Verder zijn er interviews afgenomen met zeven 'milieuprominenten' (o.a. Tineke Huizinga, prof. Dr. Lucas Reijnders en zuster Emmanuelle Siphema, abdis van het Liobaklooster in Egmond).

'Thomas Berry; profeet voor de Aarde'. Begin 2010 is een voorlopige uitgave uitgekomen van de vertaling van het belangrijkste gedachtegoed van Thomas Berry. Deze bloemlezing, ook goed te gebruiken in gespreksgroepen, is te bestellen bij De Gaarde, www.degaarde.org
Email: contact@degaarde.org

Brochures

'Kwetsbaarheid, verantwoordelijkheid en moed. Klimaatverandering: het moment van de waarheid', verklaring van de Raad van Kerken in Nederland, Amersfoort 2009. Prijs € 4,50 (incl. portokosten). De Raad van Kerken roept kerken in deze brochure op om klimaatverandering een belangrijke plek te geven op hun agenda's. Naast bezinning en actie in eigen kring, willen de kerken ook een dringend appel doen op de Nederlandse bevolking en de politiek om ernst te maken van een duurzame levensstijl. www.raadvankerken.nl

'Zorg voor de Schepping! Inspiratieboek voor Eco -spiritualiteit', uitgave uit 2007 van het Netwerk Rechtvaardigheid & Vrede in België. Prijs: € 10,00 excl. verzendkosten. Dit handzame boekje biedt de volledige tekst van het 'Handvest van de Aarde' van de VN, inspirerende voorbeelden uit de praktijk, teksten uit de christelijke traditie en een uitgebreid overzicht van ecologische initiatieven in België en elders. www.rechtvaardigheidenvrede.be

'A Time for God's Creation', uitgegeven door de Conferentie van Europese Kerken in 2006. Deze brochure breekt een lans voor de instelling van een 'Periode voor de Schepping' in de Europese kerken (1 september – 4 oktober). Verder biedt het theologische en liturgische beschouwingen bij het thema van de schepping. Het kan worden gedownload in het Engels, Frans of Duits op www.ecen.org

Tijdschriften

'ZOZ – Tijdschrift voor doen-denkers' wordt uitgegeven door de in Eindhoven gevestigde groep Omslag (op het kloosterterrein van de Zusters van Liefde van Schijndel). Om de twee maanden brengt het tijdschrift nieuws en verhalen van en over mensen die werken aan een kleurrijke en duurzame samenleving. Het bevat tevens een uitgebreide Actie Agenda. Een abonnement kost € 12,50 per jaar. Zie www.omslag.nl

'Milieudefensie Magazine' komt tien keer per jaar uit. Het is aantrekkelijk vorm gegeven en biedt actuele artikelen die te maken hebben met het milieu. Donateurs van Milieudefensie die € 34,- overmaken krijgen het blad toegestuurd.

'Natuurbehoud' is het tijdschrift van Natuurmonumenten. Leden ontvangen het driemaandelijks tijdschrift gratis. Het blad biedt informatie over de natuur en over het werk van Natuurmonumenten.

'Genoeg, houd het simpel' Een tijdschrift dat veel religieuzen zal aanspreken. Mensen vertellen elkaar hoe ze op een creatieve manier hun leven vereenvoudigen. Het is de voortzetting van de Vrekkenkrant, waarin mensen elkaar te groen af probeerden te zijn. Jaarabonnement (zes nummer) € 21,50. Zie www.genoeg.nl

BEZOEK AAN INSPIRERENDE PLEKKEN

Het ***Franciscaans Milieuproject in Stoutenburg*** is een gemeenschap die vanuit een Franciscaanse spiritualiteit wil leven in verbondenheid met de natuur. De gemeenschap biedt ervarings- en studiegerichte activiteiten, en bos- en tuinweken. U of uw medezusters- en broeders kunnen zich natuurlijk opgeven voor een van de programma's (zie: www.stoutenburg.nl). Maar een bezoek van een groep vanuit uw gemeenschap is ook goed mogelijk. Als het om minder dan tien mensen gaat, kunt u zich aansluiten bij de reguliere

informatiemiddagen van Stoutenburg op de laatste zondag van de maand, om 14.00 u. (echter NIET in juni, juli en december 2010). Desgewenst kunt u de viering in de ochtend bijwonen, dan zorgt de gemeente voor de lunch. Grotere groepen kunnen beter even bellen voor een aparte afspraak. Een bezoek omvat een uitleg en een rondleiding, inclusief een kopje thee of koffie. In totaal duurt dit ongeveer 2 uur. De gemeente vindt het leuk om leden van religieuze instituten die in het verleden Stoutenburg financieel hebben gesteund gratis te ontvangen. Andere religieuze instituten worden gevraagd wat bij te dragen. Vuistregel daarbij is 5 euro per persoon, met een minimum van € 50,-.

De Kleine Aarde in Boxtel is een van de pioniers in Nederland op het gebied van milieu. De stichting organiseert cursussen, evenementen en workshops. Zie: www.dekleinearde.nl

Een van de religieuze instituten in Nederland liet via de vragenlijst weten een groepsreis te hebben georganiseerd naar **Neot Kedomim**, een bijbelse tuin in Israël. Het ligt niet naast de deur, maar mocht u toch naar Israël reizen, dan is dit een mooie tip.

Een tuin die wat dichterbij huis ligt is de **Hof van Lof**, in de kloostertuin van de Franciscanen in Megen (bij Oss). Zie www.hofvanlof.nl. En vergeten we de andere initiatieven niet van Tini Brugge, met o.a. www.kerktuinen.nl/kloostertuinen.

MENSEN EEN TRAINING LATEN VOLGEN

Wanneer er mensen zijn die de energie en interesse hebben zich echt te verdiepen in het thema, dan is een training op het vlak van ecologie en spiritualiteit een goede mogelijkheid.

Zuster Elly Verrijt mmz heeft een aanbod ontwikkeld van retraites, workshops en lezingen rond ecologisch leven en spiritualiteit. U kunt contact met haar opnemen via haar website: www.ellyverrijt.wordpress.com zie aanbod

STEUN AAN GROEPEN

Veel religieuze instituten zullen vanwege de hoge leeftijd van haar leden niet in staat zijn om nieuwe activiteiten en projecten op te zetten. Steun aan een milieugroep (financieel, moreel, spiritueel) is een goede manier om bij te dragen aan het behoud van de schepping. De grote milieuorganisaties, zoals Greenpeace, Milieudefensie en Natuurmonumenten, doen goed werk. De volgende organisaties in Nederland zijn minder bekend maar doen op kleinschalig niveau ook hele goede dingen:

'Time to Turn' is een netwerk van christelijke jongeren die vanuit hun geloof kiezen voor duurzaamheid en gerechtigheid. Met weinig middelen zetten zij allerlei acties en projecten op. Zie www.timetoturn.nl

Omslag is eerder genoemd, vanwege hun tijdschrift ZOZ. Deze groep brengt allerlei netwerken samen die werken aan een kleurrijke en duurzame wereld. Zie www.omslag.nl